

Izvorni znanstveni članak/
Original scientific paper
Prihvaćeno: 1. listopada .2018.

dr. sc. Dubravka Kušćević

Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

Odsjek za učiteljski studij

kuscevic@ffst.hr

Ivana Vajić, magistrica primarnog obrazovanja

KIČ U NASTAVI LIKOVNE KULTURE U NIŽIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE

Sažetak: U radu se istražuje koliko učiteljice/učitelji prepoznaju kič u nastavi Likovne kulture. Istraživanje se odnosi na niže razrede osnovne škole. Rad se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu upoznajemo kič i njegove karakteristike te područja umjetnosti koja taj pojam zahvaća. Drugi dio rada sadrži prikaz istraživanja čiji je cilj bio utvrditi koliko učiteljice/učitelji znaju o kiču. U istraživanju navedenog problema postavljene su četiri hipoteze. Istraživanje je provedeno pomoću anketa na uzorku od 193 učiteljica/učitelja razredne nastave u osnovnim školama s područja Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko-neretvanske, Šibensko-kninske i Zagrebačke županije. Ovim istraživanjem utvrdili smo da učiteljice/učitelji ne poznaju dovoljno problematiku kiča te da bi ga trebale/trebali bolje prepoznavati u učeničkim radovima.

Ključne riječi: nastava, učenici, učiteljice/učitelji, vizualna umjetnost,

UVOD

Od brojnih riječi koje označavaju umjetnički loš ukus, u različitim jezicima „kitsch“ je jedini postigao međunarodni status. Etimologija riječi potječe iz južnonjemačkog dijalekta, od glagola kitschen koji u prijevodu znači skupljanje blata s ceste ili od glagola verkitschen koji označava lukavu podvalu nevrijedne stvari pri prodaji (Škreb, 1975). Termin kič ušao je u upotrebu šezdesetih i sedamdesetih godina devetnaestog stoljeća u žargonu njemačkih umjetničkih djelatnika kao oznaka za jeftinu umjetničku robu. U prvom desetljeću dvadesetoga stoljeća kič je postao međunarodno poznati termin. Pojam „kič“ danas se odnosi na nevrijedno stvaralaštvo s prenatlaženim emocionalnim nabojem koje se vezuje uz nerazvijeni ukus pojedinca. Kič proizvodi su stereotipni, pojednostavljeni i prepoznatljivi bave se uspomenama, idiličnom prošalošću i pretjeranom sentimentalnošću. Kič stvaralaštvo se često poistovjećuje s nečim što je lažno, dopadljivo, patetično i pretjerano emocionalno. Postoje različite definicije i rasprave o kiču koje uglavnom kič vezuju uz nešto površno, otrcano, plitko, sentimentalno i sladunjavo (Horvat Pintarić, 2013). Govoreći o kiču Dorfler navodi kako se „bit kiča sastoji u zamjeni etičke s estetskom

kategorijom, koja umjetniku nameće „lijep“ rad umjesto „dobrog“ rada, a bitan mu je efekt ljepote (Dorfles, 1997:80). U takvom stvaralaštvu umjetnički izričaj gubi svoj smisao, originalnost i unikatnost. Solar (2004) smatra kako je danas apologija kiča češća nego njegovo osporavanje, ali još je uvijek prisutno uvjerenje kako je kič izraz lošeg ukusa i zlo u sustavu umjetnosti.

Nastanak kiča vezuje se uz romantizam, a kič se razvija kao prateća pojava masovne kulture dok zapravo pravi procvat doživljava u doba industrijalizacije. Kič uvelike ovisi o trenutnoj modi i brzom zastarijevanju što od njega stvara oblik potrošačke umjetnosti. Kič je dopadljiv i pronalazi svoje mjesto u različitim područjima umjetnosti. O kiču danas možemo govoriti u slikarstvu, kiparstvu, filmu, književnosti, glazbi i arhitekturi, a susrećemo ga u svakodnevnom životu od turizma i politike do reklama, religije i mode. Dakle, loš ukus kao pomanjkanje moći estetskog prosuđivanja nije smo problem estetike on je kao što smo vidjeli zahvatio mnoga područja života, a i sam kič ima različite intenzitete u izričajima. Huzjak ističe kako su kič i umjetnost dva su različita pola, a između njih je golem spektar kliznih granica (Huzjak, 2006). Kič izaziva uživanje, ali ne i misaoni ili duhovni napor čime je njegov smisao i produkcija upitna, a s obzirom na široki spektar kliznih granica kiča možemo zaključiti kako kič obuhvaća vrlo raznolike oblike subumjetnosti, pseudoumjetnosti i neumjetnosti.

S obzirom na široku rasprostranjenost kiča u različitim sferama ljudskog života uočavamo sve veću prisutnost kiča u školama u dječjem likovnom izražavanju. Kič dječji likovni radovi su dopadljivi, ali ne potiču dječje razmišljanje, doživljaj i individualnost što za posljedicu ima dječje likovne radove stvorene bez dječje kreativnosti. Neinventivni, nekreativni i šablonski dječji likovni radovi nastavu likovne kulture čine besmislenom. Ukoliko likovnu nastavu organiziramo bez kič – aktivnosti, likovne aktivnosti omogućuju praksu u kojoj je učenik aktivno uključen u proces i razvoj stvaralaštva. Likovno stvaralaštvo tada razvija u svakom pojedincu smisao za inicijativu, bogatu imaginaciju, emocionalno doživljavanje te smisao za samostalnost i slobodu djelovanja i mišljenja. U našim školama važno je obratiti pažnju na sve oblike kreativnosti, a posebnu pozornost treba usmjeriti na likovnu nastavu (Herzog, 2017: 351). U nastavi likovne kulture reflektivni likovni praktičari imaju privilegiju biti pokretači likovnih aktivnosti u kojima bi trebali potaknuti učenike na stvaranje inovativnih ideja i rješenja koja će biti usmjerena na razvoj kreativnosti učenika. Istraživanje (Duh & Logar, 2016) je pokazalo da kvalitetan rad sa učenicima u njihovom likovnom stvaranju može dovesti do kvalitetnijih dostignuća na području likovnog oblikovnog razvoja, kao i na području likovne kreativnosti i likovno intelektualnog razvoja. „Interakcija pozitivnih napredaka dovodi učenike na višu razinu cjelovitog likovnog razvoja.“ (Duh & Logar, 2016: 229). Takvim načinom rada sigurno ćemo izbjeći prisutnost kiča u dječjim likovnim radovima. U ovom radu željeli smo ispitati koliko učiteljice/učitelji poznaju pojam kiča jer se nedovoljno znanje učiteljica/učitelja ogledau poticanju kiča u likovnim radovima učenika.

METODOLOGIJA

Cilj ovog istraživanja je utvrditi povezanost pojave kiča u učeničkim radovima nižih razreda osnovne škole i učiteljevog poznavanja spomenutoga pojma s obzirom na sociodemografske značajke učiteljica/učitelja: spol, dob, obrazovanje te mjesto poučavanja.

U skladu s navedenim ciljem formulirani su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati postoji li razlika u poučavanju i znanju o kiču kod učiteljica/učiteljakoje/koji žive u gradu od onih koje/koji žive u manjem mjestu
2. Ispitati postoji li razlika u poučavanju i znanju o kiču kod učiteljica/učitelja s obzirom na njihovo obrazovanje
3. Ispitati postoji li razlika u poučavanju i znanju o kiču kod učiteljica/učitelja s obzirom na njihovu dob
4. Ispitati postoji li razlika u poučavanju i znanju o kiču s obzirom na razred u kojemu učiteljice/učitelji poučavaju.

Postavili smo slijedeće hipoteze

Hipoteza 1 - Učitelji i učiteljice koji/e rade u gradu, bolje poznaju pojam kiča od učitelja i učiteljica koji/e rade u manjem mjestu.

Hipoteza 2 – Učiteljice/učitelji koje/kojisu završile/završili program doškoloavanja bolje poznaju pojam kiča od onih koje/koji nisu.

Hipoteza 3 – Učiteljice/učitelji starije životne dobi lošije poznaju pojam kiča od učiteljica/učitelja mlađe životne dobi.

Nul hipoteza – Ne postoji razlika u poznavanju kiča kod učiteljica/učitelja s obzirom na razred u kojem poučavaju.

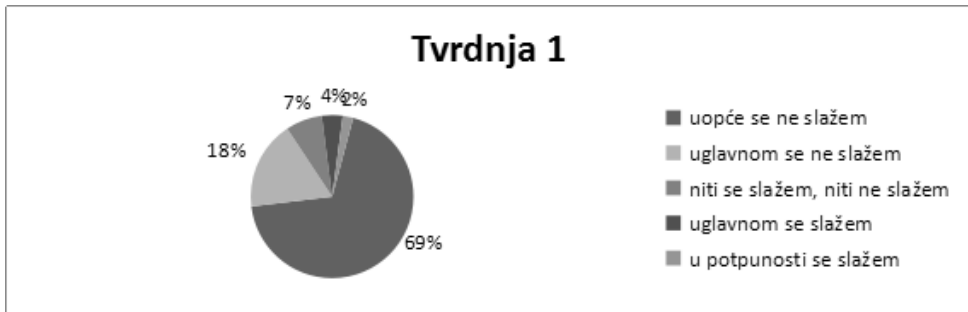
Istraživanje je provedeno na uzorku od ukupno 193 učitelja i učiteljica razredne nastave iz osnovnih škola na području Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko-neretvanske, Zagrebačke i Šibensko-kninske županije. Od ukupnoga broja ispitanika 98% su žene, dok samo 2% ispitanika čine muškarci od toga njih 25% poučava u prvom razredu, 30% u drugom, 24% u trećem te 21% u četvrtom razredu. S obzirom na mjesto rada 81% učiteljica/učitelja radi u gradu, 12% na selu i 7% na otocima. Postotak učiteljica/učitelja razredne nastave s višom stručnom spremom je 56%, a s visokom stručnom spremom je 44% učiteljica/učitelja. Od ukupno 193 ispitanih učiteljica/učitelja razredne nastave njih 83% nije završilo program doškoloavanja, dok njih 17% jest završilo spomenuti program. Od ukupno 193 ispitanih učiteljica/učitelja razredne nastave najmanje je onih starijih od 65 godina (samo 1%). U dobnoj skupini 23 – 28 godina ima 13% ispitanika, u dobnoj skupini 29 – 45 godina ima 40% ispitanika te u skupini 46 – 65 godina ima 46% ispitanih učiteljica/učitelja.

Instrument za provedbu istraživanja je anonimna anketa kojom se ispitivalo koliko učiteljice/učitelji poznaju kič s obzirom na određene karakteristike kiča. Anketa se sastojala od deset tvrdnji na koje su sudionici morali odgovoriti zaokruživanjem broja od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem) i jednoga pitanja s višestrukim izborom (prilog 1).

REZULTATI I RASPRAVA

Kako bi istražili poznaju li učiteljice/učitelji pojam kiča, obilježja kiča te općenito karakteristike kiča u dječjim likovnim radovima sastavili smo deset tvrdnji na temu problematike kiča.

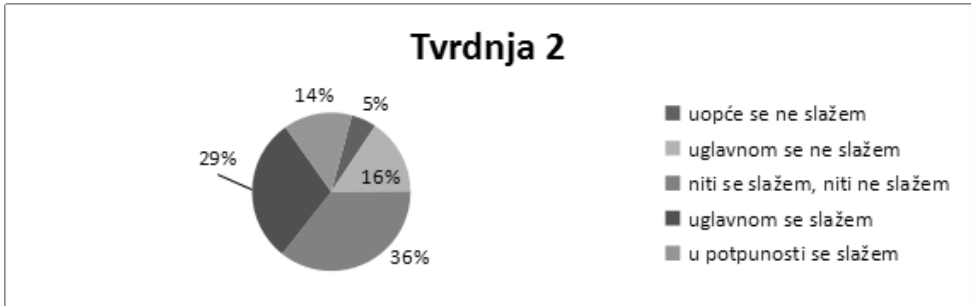
Tvrdnja 1 – Pojam „kič“odnosi se samo na likovnu umjetnost.

Graf 1.

U prvoj tvrdnji (Graf 1.) željeli smo utvrditi smatraju li učiteljice/učitelji da se pojam „kič“odnosi se samo na likovnu umjetnost. Od ukupno 193 ispitanih učiteljica/učitelja njih 2% odgovorilo je da se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom, 18% ispitanika uglavnom se ne slaže, 7% ispitanika niti se slaže, niti ne slaže, 4% uglavnom se slaže i čak 69% u potpunosti se slaže s tvrdnjom što nam govori da su učiteljice/učitelji mogli biti i bolje upoznati s pojmom kiča. Kič može biti prisutan na području likovne umjetnosti, ali vidjeli smo u uvodnom dijelu da je kič prisutan i na područjima ostalih umjetnosti te općenito u mnogim životnim područjima kao što su moral, znanost i religija. Npr. mnogi časopisi i novine banaliziraju znanstvena dostignuća kako bi ih široka publika lakše prihvatila dok se novinarski kič gubi u prenatlaženom senzacionalizmu, trivijalnosti tema ili traženjem skandala u društvu odnosno davanjem prostora nebitnim temama. Na sličan način kič postoji u arhitekturi, glazbi, filmu, religiji, modi odnosno kič se može promatrati kao manipulacija različitim kulturnim vrijednostima. Na priloženim rezultatima vidi se da je jedan dio učiteljica/učitelja toga svjestan, međutim očekivali smo da će znatno veći broj ispitanika kič prepoznavati u različitim umjetničkim tvorbama i u različitim područjima života, kako bi njegove zamke lakše izbjegli unutar nastave likovne kulture.

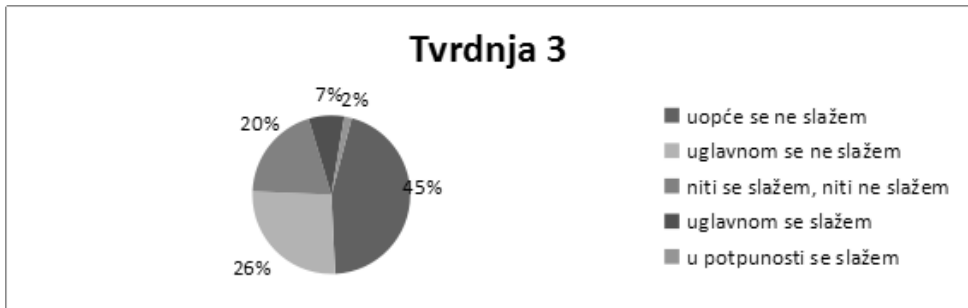
Tvrdnja 2 – Pojam „kič-čovjek“ označava „korisnika lošeg ukusa“ ili način na koji čovjek lošeg ukusa shvaća, doživljava ili se odnosi prema umjetničkome djelu.

Graf 2.

U drugoj tvrdnji (Graf 2.) željeli smo utvrditi poznaju li učitelji/ce pojam „kič čovjek“. Kada govorimo o kiču, najčešće raspravljamo o konkretnom umjetničkom djelu, ali u posljednje vrijeme se javlja i termin „kič-čovjek“ koji bi označavao korisnika lošeg ukusa. Huzjak navodi da su to osobe koje provode život u glumi, zadovoljavajući norme i obrasce, kojima ne istražuju putove do svoje individualnosti. Na takve osobe se računa pri stvaranju sentimentalnih, loše režiranih kadrova u sapunicama te reklamama koje izazivaju potrošačke navike. (Huzjak, 2006). Navedeni termin prvi put su u literaturu uveli Hermann Broch i Ludwig Giesz u razmišljanjima o temi kiča. Kada govorimo o „kič – ljudima“ govorimo o pojedincima koji vjeruju da u umjetnosti treba tražiti samo ugodne, dopadljive te slatkaste dojmove odnosno da umjetnost služi kao ukras, statusni simbol, ili sredstvo s kojim u društvu ostavljamo dojam (Dorfles, 1997). Od ukupnoga broja najveći broj učiteljica/učitelja, njih 36% niti se slaže, niti ne slaže s ponuđenom tvrdnjom, dok se 29% njih uglavnom slaže, 16% uglavnom se ne slaže, 14% u potpunosti se slaže i 5% uopće se ne slaže. Sudeći prema rezultatima, ispitanici/e uglavnom ne poznaju pojam „kič-čovjek“ koji se odnosi na korisnike lošeg ukusa ili načine na koji čovjek lošeg ukusa shvaća neko umjetničko djelo. „Kič – čovjek“ najčešće i sam teži kič produkciji što je ponekad vidljivo u nastavnom procesu likovne kulture. Kič i postoji zahvaljujući kič ljudima koji ga kupuju i time zadovoljavaju svoje potrebe. Svakako bi bilo potrebno učiteljice/učitelje dodatno educirati u ovom području ili ih barem kroz seminare i radionice uputiti na dodatno proučavanje literature o kiču kako ne bi sami postali „kič ljudi“ i kako bi bili osposobljeni za kvalitetan likovni rad s učenicima.

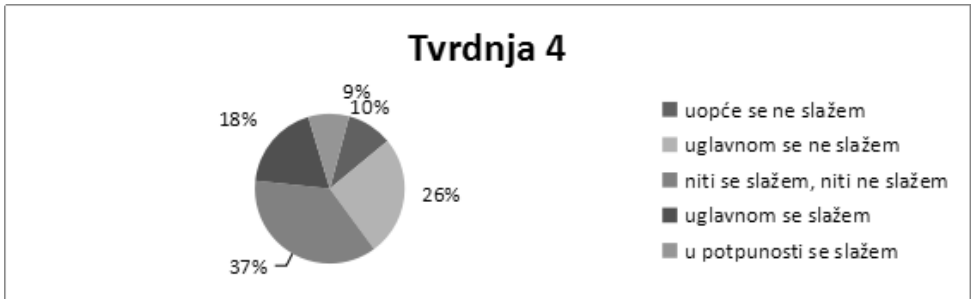
Tvrdnja 3 – Kič stvaraju samo ljudi koji nemaju likovnoga obrazovanja.

Graf 3.

U trećoj tvrdnji (Graf 3.) željeli smo utvrditi koliko se učiteljice/učitelji slažu s navedenom tvrdnjom Kič stvaraju samo ljudi koji nemaju likovnoga obrazovanja te smo utvrdili slijedeće: s navedenom tvrdnjom uopće se ne slaže 2% učiteljica/učitelja, 7% uglavnom se slaže, 20% niti se slaže, niti ne slaže, 26% uglavnom se ne slaže, a 45 % ispitanika u potpunosti se slaže. I ovdje smo očekivali da će učiteljice/učitelji biti bolje informirani o karakteristikama kiča. Istina je da kič stvaraju ljudi koji nemaju likovnoga obrazovanja, ali ne isključivo oni. Ponekad i likovno obrazovani umjetnici slikari, kipari, kompozitori, dramatičari iznevjeru sebe zbog naklonosti publike. Umjetnost tada postaje vid rekreacije i zabave. Umjetnost postaje predvidiva, očigledna i dostupna. Ponekad likovne umjetnike više zanima neposredni financijski dobitak od postizanja slave koju može postići vrijedno umjetničko djelo. Tako u umjetničkom djelu postaje važniji trgovački duh umjetničkog djela nego umjetničko djelo samo. Pitanje koje svaki umjetnik treba postaviti je kako se osloboditi društvenih utjecaja i ostvariti osoban originalan izraz. Umjetnik je oduvijek vezan uz društvo Kao što navodi Hauser društvo se sastoji od pojedinaca, i oni su njegovi jedini nosioci, odnosno individualni i društveni bitak istovremeno se pojavljuju. „Umjetnici su socijalna bića, produkti i producenti društva, što znači da nisu samostalni niti samodovoljni, razvijaju se i mijenjaju u uzajamnoj ovisnosti“ (Hauser, 1986: 46). Kič umjetnik ne mora nužno svjesno proizvoditi kič, iako bi morao shvatiti da tako postupa jer je iznevjerio unutarnju vrijednost svoga djela, i pretpostavio ju je želji da se ostvari na velikom potrošačkom tržištu. Primjer poznatog umjetnika Jeffa Koonsa pokazuje da ponekad kič može biti umjetnost.

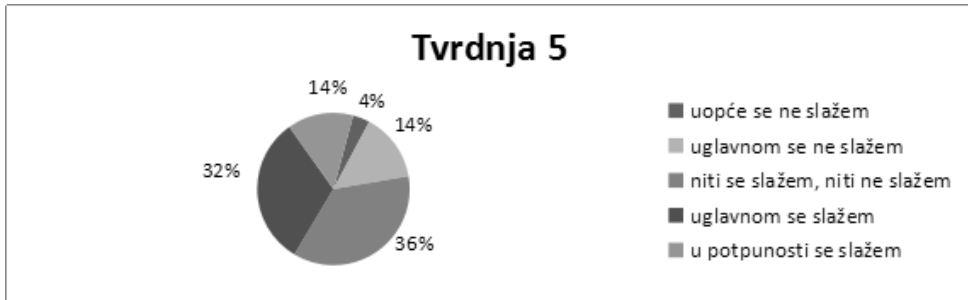
Tvrđnja 4 – „Kič“ je loše izvedena umjetnička zamisao i najčešće je kopija originala koji se vrjednuje kao vrijedno umjetničko djelo.

Graf 4.

U tvrdnji br. 4 (Graf 4.) Kič“ je loše izvedena umjetnička zamisao i najčešće je kopija originala koji se vrjednuje kao vrijedno umjetničko djelo željeli smo utvrditi prepoznaju li učiteljice/učitelji jednu od osnovnih karakteristika kiča. Od ukupno 193 ispitanih učiteljica/učitelja 9% u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom, 10% uopće se ne slaže, 18% uglavnom se slaže, 26% uglavnom se ne slaže, a 37% niti se slaže, niti ne slaže. Navedena tvrdnja je točna, jer kič jest loše izvedena umjetnička zamisao i najčešće kopija originala, ali na rezultatima je vidljivo da se s tim slaže samo 9% ispitanika. Kao što je već navedeno pitanje kiča je pretvaranje i laž, osnovna razlika između kiča i umjetnosti je u tome što je kič najčešće loše izvedena umjetnička zamisao i najčešće falsifikat originala. „Najveća greška današnjeg društva jest ta što se unikatna djela iz prošlosti pokušavaju koristiti u serijskoj proizvodnji. Takva djela doprinose dojmu kiča. Ono što predmet čini kičem je da je on jeftina, masovno proizvedena kopija nekog originalnog predmeta ili modela koji se smatra elegantnim“ (Gronow, 2000: 69). Iskušenje da se povjeruje estetskoj laži ukazuje na nedostatak kritičkog osjećaja, na umnu pasivnost i duhovnu tromost odnosno u osnovi kič je svijet lažnih estetskih uvjerenja. Iz navedenih odgovora zaključujemo da zaista veliki broj učiteljica/učitelja nije upoznat s fenomenologijom kiča te bi trebali dodatno poraditi na svojoj edukaciji.

Tvrdnja 5 – Kič je niskovrijedno stvaralaštvo s umjetničkim pretenzijama i ciljem dostupnosti što širem krugu ljudi.

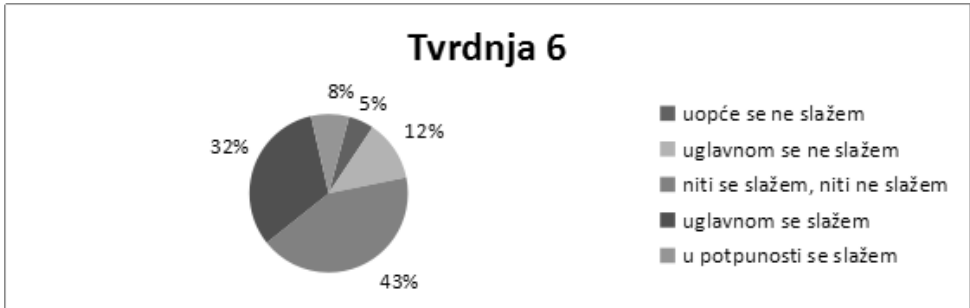
Graf 5.

U petoj tvrdnji (Graf 5.) ispitali smo što učiteljice/učitelji misle o slijedećoj karakteristici kiča. Kič je niskovrijedno stvaralaštvo s umjetničkim pretenzijama i ciljem dostupnosti što širem krugu ljudi. Od ukupnoga broja ispitanika njih 4% uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom dok je jednak postotak onih koji se u potpunosti slažu i onih koji se uglavnom ne slažu (14%), 32% učiteljica/učitelja uglavnom se slažu, a čak 36% niti se slaže, niti ne slaže. Većina ispitanika ne zna što bi mislila o ovoj tvrdnji. Mnogi autori, kao što smo vidjeli u teorijskom dijelu, smatraju da je kič zapravo roba koja se želi prodati. Uglavnom podrazumijeva masovno proizvedene kopije nekoga originalnoga predmeta. Takvi predmeti su beskorisni i nemaju nikakvu umjetničku vrijednost. Predmeti su kreirani kako bi zadovoljili trenutnu potrebu. „To su komemorativni i dekorativni predmeti koji su sami po sebi beskorisni; stavljeni na kamin ili policu oni podsjećaju na nekakav svečani trenutak ili instituciju, ali ih istovremeno čine trivijalnim pretvarajući ih u predmet koji se svakodnevno upotrebljava (na primjer, grb pokrajine na dršci žlice)“.(Gronow, 2000:70). Upravo ovim karakteristikama kiča trebalo bi pridati veću pozornost te pridati važnost oblikovanju likovnog ukusa učiteljica/učitelja.

Tvrdnja 6 – Kič se odnosi na oblike popularne umjetnosti i masovne zabave, pogotovo kada oni imaju obilježja sentimentalnosti.

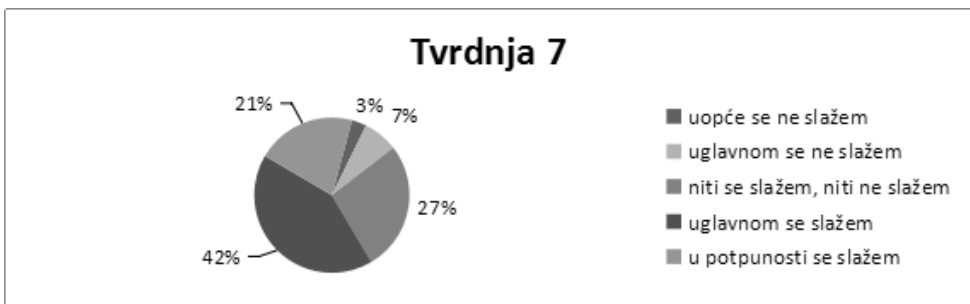
U šestoj tvrdnji (graf 6.) željeli smo ispitati što učiteljice/učitelji misle o vezi između kiča i sentimentalnosti.

Graf 6.

Ponovno iz dobivenih rezultata možemo utvrditi da veliki dio ispitanika nije dovoljno dobro upoznat s karakteristikama kiča. S navedenom tvrdnjom 5% učiteljica/učitelja razredne nastave uopće se ne slaže, 8% u potpunosti se slaže, 12% uglavnom se ne slaže, 32% uglavnom se slaže, a čak 43% niti se slaže, niti ne slaže. Vidimo da većina ne zna što bi o tome mislila, ali kao što je navedeno u teorijskom dijelu, sentimentalizam je vrsta tipičnog kič-ponašanja, baš kao i pretjerano, sladunjavo iskazivanje osjećaja.

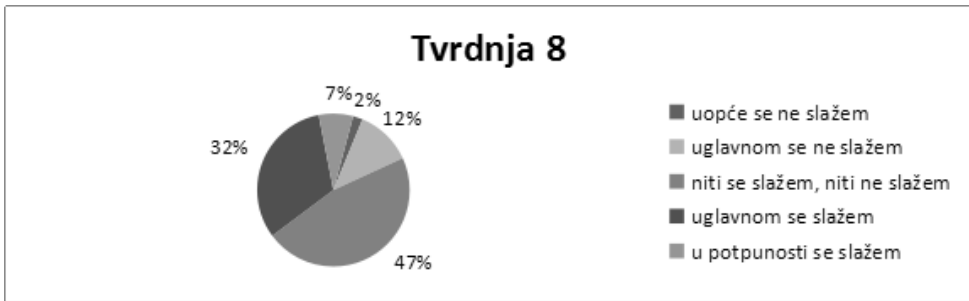
Tvrdnja 7 – Masovna kultura je pridonijela širenju kiča.

Graf 7.

U sedmoj tvrdnji (graf 7.) Od ukupnoga broja ispitanika njih 3% uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom, 7% uglavnom se ne slaže, 21% u potpunosti se slaže, 27% niti se slaže, niti ne slaže i 42% uglavnom se slaže. Dakle, većina se ispitanika složila s navedenom tvrdnjom, što je točno, jer s pojavom masovnih medija, došlo je do stvaranja nove vrste robe, kiča, kao zamjene za dotadašnje kulturne vrijednosti.

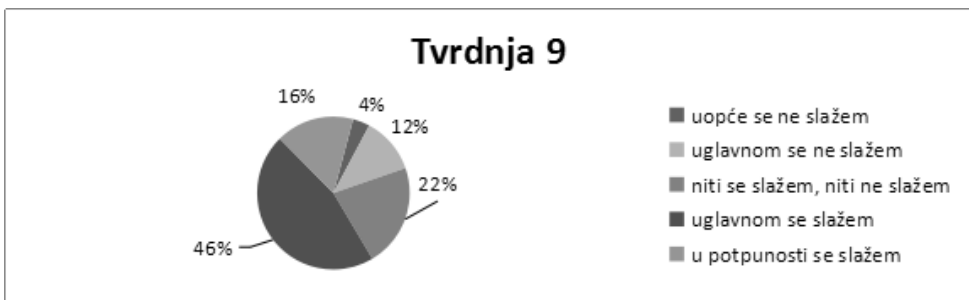
Tvrdnja 8 – Prijenos iz jednog medija u drugi, iz izražajnih sredstava jedne umjetnosti u izražajna sredstva neke druge umjetnosti, jedan je od postupaka koji često odvođe u kič.

Graf 8.

U tvrdnji br 8 (Graf 8.) nastavili smo ispitivati učiteljska znanja o kiču. Od ukupno 193 ispitanih učiteljica/učitelja njih 2% uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom, 7% u potpunoosti se slaže, 12% uglavnom se ne slaže, 32% uglavnom se slaže i 47% niti se slaže, niti ne slaže. Najveći broj ispitanika ne zna što bi mislio, ali ova tvrdnja je u potpunoosti točna, jer prijenosom iz jednoga medija u drugi, razna svojstva nekoga predmeta ili pojave se proširuju i dodaju što vrlo često dovodi do kiča.

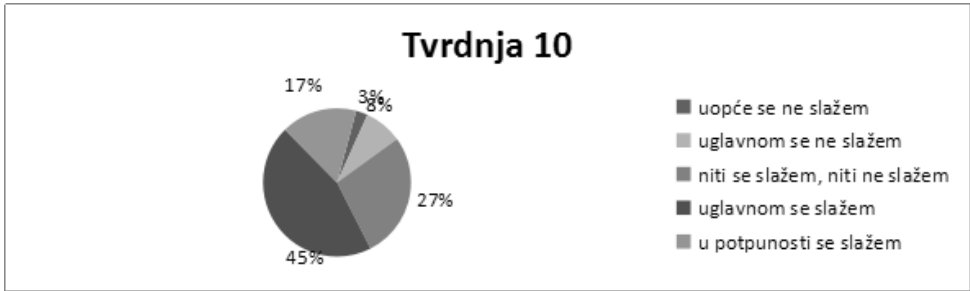
Tvrdnja 9 – Ponekad se dogodi da se likovni radovi učenika pretvore u kič.

Graf 9.

U tvrdnji devet (Graf 9.) ispitani smo prisutnost kiča u školama. S navedenom tvrdnjom uopće se ne slaže 4% ispitanika, 12% uglavnom se ne slaže, 16% u potpunoosti se slaže, 22% niti se slaže, niti ne slaže i 46% uglavnom se slaže. S obzirom na broj ispitanika koji se slažu s navedenom tvrdnjom, vidljivo je da su uglavnom svjesni pojave kiča u likovnim radovima učenika, ali smatramo da je ipak manji broj ispitanika toga svjestan. S druge strane, unatoč tome što je određeni broj ispitanika svjestan pojave kiča u učeničkim radovima, on se i dalje često može uočiti u školama. Možda je razlog tome nedovoljno ulaganje truda učiteljica/učitelja ili pak neznanje.

Tvrdnja 10 – Česta uporaba glittera pridonosi pojavi kiča u dječjim likovnim radovima.

Graf 10.

U tvrdnji broj 10 (Graf 10.) nastavili smo s ispitivanjem prisutnosti kiča u školama. Od ukupnoga broja ispitanika njih 3% uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom, 8% uglavnom se ne slaže, 17% u potpunosti se slaže, 27% niti se slaže, niti ne slaže i 45% uglavnom se slaže. Nažalost u školama česti su radovi s elementima kiča. Kič u školi najzastupljeniji je dolaskom različitih blagdana i praznika. Tada se ukrašavaju učionice, prostorije škole, izrađuju se čestitke. Učiteljice/učitelji nesvjesno pokreću proizvodnju kiča u školama. Najčešće se to ostvaruje prilikom izrade čestitki i sličnih blagdanskih ukrasa. Čestitke i blagdanski ukrasi se pretvaraju u kič proizvode prepune svjetlucah folija, komadića tjestenine, školjaka, vate. Kako to izbjeći? Prvenstveno formiranjem likovnih kriterija i likovnog ukusa. Nužno je proširivati svoja znanja čitajući novu, suvremenu literaturu koja pruža ideje i načine za opiranje kiču.

U pitanju pod brojem 11 tražilo se od ispitanika da zaokruže slovo ispred slike za koju smatraju da je primjer kiča. Bilo je moguće zaokružiti više brojeva. Ponuđene su sljedeće slike: 1. Učenički kič radovi imitacija licitarskih srca; 2. Učenički kič likovni rad; 3. Reprodukcijska umjetnička djela; 4. Čestitke kič dječji likovni radovi.

Od 193 ispitanika, njih 61 je zaokružilo sliku pod brojem 1, 16 ih je zaokružilo sliku pod brojem 2, 6 pod brojem 3 i čak njih 68 je zaokružilo sliku pod brojem 4. Čak 12 ispitanika smatra da nijedna od ponuđenih slika ne predstavlja kič. Neki sudionici su se odlučili na više ponuđenih odgovora. Slike pod brojevima 1 i 2 zaokružilo je petero ispitanika. Slike pod brojevima 1 i 4 zaokružilo je desetero ispitanika. Samo jedan ispitanik zaokružio je slike pod brojevima 2 i 3, a njih 6 je zaokružilo slike pod brojevima 2 i 4. Slike pod brojevima 1, 2 i 4 zaokružilo je šestero ispitanika, a slike pod brojevima 1, 2 i 3 zaokružilo je samo jedan ispitanik.

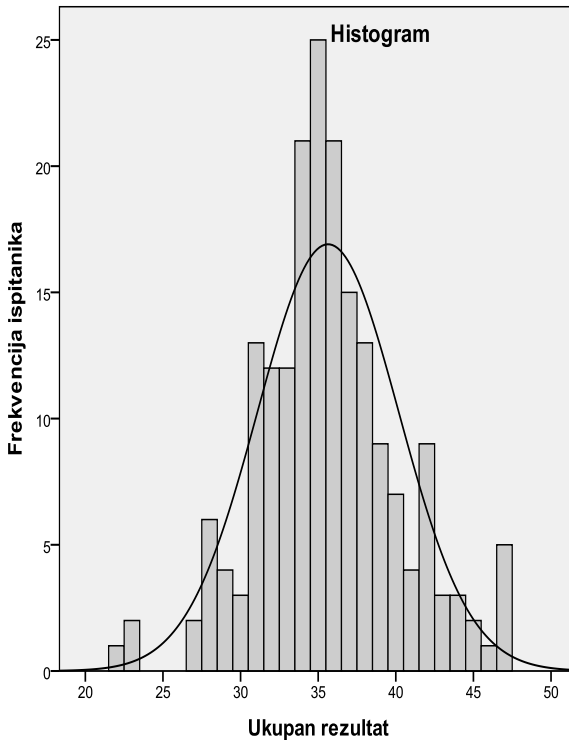
S obzirom na velik broj ispitanika koji su zaokružili sliku pod brojem 4 (koja je bila najočigledniji primjer kiča), izgleda da znaju prepoznati kič u učeničkim radovima te da su svjesni njegove pojave u razredima. Smatramo da je jako važno da ispitanici znaju prepoznati učeničke radove s elementima kiča i da iako u teorijskom dijelu ne prepoznaju fenomenologiju kiča, ipak su svjesni kič-izričaja u učeničkim likovnim aktivnostima.

S ciljem provjere postavljenih hipoteza formiran je ukupan rezultat kao linearna kombinacija deset pitanja korištenih u upitniku. Prije toga, pitanja pod rednim

brojem 1 i rednim brojem 3 su rekodirana. Stoga ukupan rezultat na ovom upitniku odražava veće poznavanje pojma kič. Od mogućeg teorijskog raspona od 10 do 50, ostvaren je raspon odgovora od 22 pa do 47 bodova na ovoj skali. U tablici 1, prikazane su aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata na ovoj skali na cijelom uzorku učitelja i učiteljica, a grafički prikaz je u grafu 17.

Tablica 1. Prikaz deskriptivnih podataka za ukupan rezultatu upitniku (N=193)

	M	SD	Min	Max
Ukupan rezultat	35.64	4.55	22	47

Graf 11. Distribucija rezultata na upitniku o poznavanju kiča

Kako bismo odgovorili na postavljene hipoteze proveli smo t-testove na nezavisnim skupinama te analizu varijance.

Na temelju dobivenih rezultata ($t=0,91$, $df=191$, $p>0,05$) možemo zaključiti da ne postoji razlika u poznavanju kiča između učiteljica/učitelja koje/koji poučavaju u gradu ($M=35,78$; $SD=4,50$) i onih koji/e poučavaju u manjem mjestu ($M=35,03$; $SD=4,81$).

Nadalje, rezultati t-testa ($t=0,52$, $df=191$, $p>0,05$) pokazuju kako ne postoji razlika u poznavanju kiča između učiteljica/učitelja koje/koji su završili višu ($M=35,83$; $SD=4,83$) i onih koji su završili visoku razinu obrazovanja ($M=35,49$; $SD=4,34$).

Kako bi se ispitala zadnja hipoteza ovoga istraživanja provedena je analiza varijance s 3 nezavisne skupine gdje su u prvoj skupini učiteljica/učitelja dobi od 23 do 28 godina, u drugoj skupini od 29 do 45 godina, te u trećoj skupini učiteljice/učitelji starije od 45 godina. Prikaz rezultata ovih ispitanika u svakoj od skupina može se vidjeti u tablici 2.

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih podataka na upitniku poznavanja kiča ispitanika u različitim dobnim skupinama

	M	SD	Min	Max	N
23-28	36,46	4,68	27	47	26
29-45	35,09	4,25	23	47	78
>45	35,88	4,76	22	47	89
Ukupno	35,64	4,55	22	47	193

Levenov je test ($F=0.763$, $df_1=2$, $df_2=190$, $p>0.05$) pokazao da su varijance homogene, čime je zadovoljen preduvjet za analizu varijance. Rezultati analize varijance ($F=1,11$, $df_1=2$, $df_2=190$, $p>0.05$) pokazuju kako ne postoji razlika u poznavanju pojma kiča između skupina različite dobi, odnosno hipoteza o slabijem poznavanju kiča učiteljica/učitelja starije životne dobi nije potvrđena.

Tablica 3. Prikaz deskriptivnih podataka na upitniku poznavanja kiča ispitanika koji predaju u različitim razredima

Razred	M	SD	Min	Max	N
1	34,74	4,25	27	46	47
2	35,72	4,30	23	47	57
3	37,27	4,81	28	47	44
4	35,00	4,72	22	47	40

Kako bismo provjerili razlikuju li se učiteljice/učiteljikoje/koji predaju u različitim razredima u poznavanju kiča, proveli smo analizu varijance. Iz analize su isključeni svi oni ispitanici koji rade u više različitih razreda.

Levenov je test ($F=0.60$, $df_1=3$, $df_2=184$, $p>0.05$) pokazao da su varijance homogene čime je zadovoljen preduvjet za analizu varijance. Rezultati analize varijance ($F=2,82$, $df_1=3$, $df_2=184$, $p<0.05$) pokazuju da postoji razlika u poznavanju pojma kiča između skupina učiteljica/učitelja koje/koji predaju u različitim razredima. Kako bismo provjerili između kojih razreda postoje razlike proveli smo post hoc testove, koji su pokazali da se razlikuju učiteljice/učitelji koji rade u prvim i trećim razredima; odnosno učiteljice/učiteljikoje/koji predaju u trećim razredima pokazuju veći stupanj poznavanja pojma kič ($M=37.27$; $SD=4,81$) od učiteljica/učitelja koje/koji predaju u prvim razredima ($M=34.74$; $SD=4,25$). Među učiteljicama/učiteljima ostalih razreda nisu pronađene statistički značajne razlike.

ZAKLJUČAK

Likovna umjetnost u društvu prenosi estetske poruke i time obogaćuje ljudsko društvo dok kič podilazeći vječnoj ljudskoj želji za dopadljivim i time je jedan od izvora manipulacije i moći u društvu. Mnogi autori govore o kiču i njegovim opasnostima na različite načine pa tako Herceg, Rončević, Karlavaris ističu: „U životu ljudi mogu se uočiti likovne tvorevine koje čovjeku ne otkrivaju ništa novo i ništa vrijedno. Takvi likovni izrazi ponavljaju privlačnost motiva i ne otkrivaju promatraču nikakve nove spoznaje. Oni su po svojim značajkama: nekreativni, reproduktivni i banalni. Takvi se radovi nazivaju kičem“ (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010:31). Hauser smatra da kič ne nastaje slučajno ni nesvjesno, on je majstorstvo, neumjetničko, hotimično neukus kojim se od ljepote stvara ljupkost, od dostojanstva nametljivost, a od veličine razmetljivost (Hauser, 1986). Protiv kiča u likovnoj nastavi možemo se boriti samo umjetnošću. Umjetnost u obrazovanju pomaže stvaranju kompleksne slike svijeta. U tom svijetu svatko može pronaći sebe i to je važna korist umjetnosti u obrazovanju. O likovnoj umjetnosti Turković kaže kako ona ima veliku i važnu ulogu u podizanju kvalitete obrazovanja te navodi kako psiholozi u području kognitivne i razvojne psihologije (Piaget, J.; Arnheim, R.; Gardner, H.; Eisner, E.) unatoč razlikama podržavaju tvrdnju da je osjetilni sustav na kojem se bazira umjetnost primarni izvor našeg kognitivnog života (Turković, 2009).

U ovome radu provedeno je istraživanje o poznavanju pojma kič u nastavi likovne kulture u nižim razredima osnovne škole. Istraživanje je provedeno na 193 učiteljice/učitelja razredne nastave. Ispitanici su učiteljice/učitelji različitoga spola, različitih dobnih skupina, mjesta poučavanja te različitoga stupnja obrazovanja. Rezultati su pokazali da ne postoji razlika u poznavanju kiča između učiteljica/učitelja koje/koji poučavaju u gradu i onih koje/koji poučavaju u manjem mjestu kao i između učiteljica/učitelja koji su završili višu i onih koji su završili visoku razinu obrazovanja. Također, ne postoji razlika u poznavanju pojma kiča između različitih dobnih skupina. Sve postavljene hipoteze su odbačene. Malo odstupanje pronašlo se samo kod nul hipoteze, pri provjeri poznavanja pojma s obzirom na razred u kojem učiteljica/učitelj poučava. Prema provedenom testu, učiteljice/učitelji koje/koji poučavaju u trećim razredima pokazuju veći stupanj poznavanja kiča. U zadnjem pitanju u kojem su ispitanici trebali zaokružiti slovo ispred koje smatraju da je primjer kiča, najveći broj ispitanika zaokružio je samo jednu od ponuđenih slika, njih čak 151. Preostali broj ispitanika smatrao je da postoji više od jedne slike koja je primjer kiča, dok je samo šest ispitanika točno pretpostavilo koje su slike primjer kiča. Uglavnom ispitanici nisu pokazali dobro poznavanje pojma i prepoznavanje kiča na ponuđenim slikama u priloženoj anketi što znači da učiteljice/učitelji teško mogu svojim učenicima pomoći prepoznati kič i naučiti ih ne koristiti ga u svojim likovnim radovima. „Djeca i primitivni narodi postaju najlakši plijen kiča. Oni spontano stvaraju predmete najautentičnije izražajne snage, a ujedno nisu sposobni vrednovati umjetninu od stvarnosti.“ (Dorfles, 1997: 283). Zato je važno nadomjestiti nedovoljno poznavanje kiča dodatnim proučavanjem literature o kiču te učestalim posjećivanjem muzeja i galerija kako bi učiteljice/učitelji izbjegli kič u svojim učionicama.

LITERATURA

1. Dorfles, G. (1997). Kič- antologija lošeg ukusa. Zagreb: Golden marketing.
2. Duh, M, Logar, V. (2016). The importance of best practice in teaching for developing fine arts skills amongst primary school children. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu u odgoju*, Vol. 62, No. 3, str. 219-230.
3. Gronow, J. (2000). Sociologija ukusa. Zagreb: Naklada Jsenki i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
4. Hauser, A. (1986). Sociologija umjetnosti. Zagreb: Školska knjiga.
5. Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa; Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
6. Herzog, J. (2017). Spremljava likovnega razvoja učenca v tretjem vzgno-izobraževalnem obdobju osnovne šole – analiza stanja z vidika spola. *Revija za elementarno izobraževanje*, vol. 10, no. 4, pp. 349-364. DOI 10.18690/1855-4431.10.4.349-364(2017)
7. Horvat Pintarić, V. (2013). Od kiča do vječnosti. Zagreb: EPH Media: Studio Rašić.
8. Huzjak, M. (2006). Kič i kako ga prepoznati: o temi i sadržaju u umjetnosti. *Akademija – časopis za umjetnost i kulturu ALU, Široki Brijeg*, 1 (1): 171-172.
9. Solar, M. (2004). Predavanja o lošem ukusu : obrana estetičkog uma. Zagreb: Politička kultura.
10. Škreb, Zdenko (1975). O teoriji kiča. *Narodna umjetnost : hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, 11/12 (1): 519-534.
11. Turković, V. (2009). Umjetničko obrazovanje u tranziciji: Likovno obrazovanje u europskom obrazovnom sustavu. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodika u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 10(18): 8-38.

KITSCH IN TEACHING ART IN PRIMARY SCHOOL

Abstract:*The main research problem in this graduation thesis is the amount of teacher's knowledge of term kitsch in visual art. The research is based on 1 – 4 grades of elementary school. This graduation work is divided into two parts. The first part is based on generally meaning of term kitsch, on its beginning and art's areas which term contains. The second part contains whole research review which aim was to determine the amount of teacher's kitsch knowledge. Research had set four hypotheses and it is carried out with surveys based on a sample consisting of 193 teachers of elementary schools from these counties: Splitsko-dalmatinska, Dubrovačko-neretvanska, Šibensko-kninska and Zagrebačka. Hypothesis which claims that the primary education teachers do not have enough knowledge of term kitsch and that they don't know to recognize it in student's work is affirmed.*

Key words: *pupils, teachers, visual art*